

## De viering van het vileine

"Jeugdige onbezonnenheid." Dat is het lachende antwoord van componist Walter Hus op de vraag waarom hij voor een operatrilogie aan de slag ging met Shakespeare-bewerkingen van Jan Decorte, niet meteen de meest voor de hand liggende libretto's want onlosmakelijk verbonden met de totaalkunstenaar Decorte. In 2000 presenteerde Hus samen met de Nederlandse regisseur Jan Ritsema, met wie hij eerder al bij het Kaaitheter *Kopnaad* (1995) maakte, met succes het eerste luik *Meneer, de zot en tkint* (1991, *King Lear*). Datzelfde seizoen volgde *Bloetwollefduivel* (1994, *Macbeth*) bij het Rotterdamse Ro Theater, in een regie van Guy Cassiers. Voor het sluitstuk *Titus Andonderonikustmijnklote* (1991, *Titus Andronicus*) sloeg Hus opnieuw de handen in elkaar met Ritsema. We ontmoeten hen op een regenachtige woensdag begin juli, twee maanden voor de première van *Titus Andonderonikustmijnklote*.

Walter Hus: "Ik heb altijd gehoopt om door de stukken van Jan Decorte te ensceneren ongekend terrein in mezelf aan te boren. Ik ben al lange tijd op zoek naar een andere manier om met de narrativiteit van opera om te gaan. Minder lineair, net zoals er in de teksten van Decorte een contrast is tussen de 'kindlijke' taal en de wrede inhoud. De gruwelijkheden worden verteld met een totale afwezigheid van moraal."

Jan Ritsema: "Dat vind ik een bijdrage van Jan Decorte, die viering van het vileine. Dat gruwelijke is een kantje van ons, en laten we dat vooral niet ontkennen. Iedereen kent wel iemand die hem of haar dwars zit, die hij of zij met plezier in de grond zou willen stampen. Zolang het in onze fantasie gebeurt, is het veilig, maar als het er echt op aankomt, dan is volgens mij niemand te beroerd om gruwelijke dingen te doen. Ik geloof niet in de goedheid van de mens. Als het eerste hoofd afgehakt is, dan vallen de volgende reuze mee. Ik maak me daar geen enkele illusie over."

**Is opera dan toch "een van de meest subversieve kunstvormen", zoals de Franstalige theatermaker Charlie Degotte het genre benoemt?**

Walter Hus: "Die uitspraak kan je natuurlijk op verschillende manieren interpreteren. Enerzijds klopt ze, want opera is het live-medium met de meeste mogelijkheden. Ik heb de definitie van opera ook altijd heel sec beschouwd als een plaats waar theater, muziek en tekst samen komen. Anderzijds, als je het historisch bekijkt, heeft opera altijd aan de kant van de machthebbers gestaan. Nu nog steeds trouwens. Mijn reden om opera te maken is net om te proberen op zere plekken te duwen en andere kanalen aan te reiken. We zitten bijvoorbeeld met het gegeven dat zowel *Meneer, de zot en tkint*, *Bloetwollefduivel* als *Titus Andonderonikustmijnklote* eigenlijk geen dramatische teksten zijn. De personages beschrijven wat er gebeurt, alle actie bestaat uit mensen die tegen elkaar praten. Voor een opera is dat een totaal ongebruikelijk scenario. Normaal is opera immers niet zozeer op de woorden gericht, maar op het verhaal. En hier zijn het duidelijk woorden die met elkaar in conflict komen, waardoor er een dynamiek ontstaat. Doorgaans verdwijnt het reliëf door muziek op tekst te zetten, omdat ze een maskerende invloed op elkaar hebben. In het beste geval wordt de muziek een tegenstem die op langere afstand werkt, en de dingen gaat versterken. In *Francesco's paradox*, een liedcyclus die ik ooit gemaakt heb op teksten van Stefan Hertmans, heb ik door thema's terug te brengen in

verschillende gedichten bijvoorbeeld een nieuwe verstaanslijn gecreëerd voor die ganse cyclus. Ik denk dat dat een interessante manier kan zijn om met muziek en tekst te werken. Het zoeken naar de één-op-één-verhouding is sowieso tot mislukken gedoemd.”

Jan Ritsema: “Woorden hebben een specifieke betekenis, muziek heeft een algemene betekenis. En dat bijt elkaar. Bij *Meneer, de zot en tkint* hebben we geprobeerd de tekst en de partituur niet met elkaar te versmelten, maar ze zo te gebruiken dat het publiek ze als twee afzonderlijke entiteiten kan onderscheiden en vergelijken. Wanneer je naar een bewerking van *King Lear* of *Titus Andronicus* van Jan Decorte kijkt, dan kijk je immers ook naar twee auteurs: naar Shakespeare en Decorte. Het was op zich van Walter niet zo onslim om bij *Meneer, de zot en tkint* te zorgen dat die vergelijking er ook was. Dat werd een deel van het plezier van het kijken, omdat Walter zich telkens verschillende idioompjes permitteerde. Die vergelijking is nu minder verrassend, omdat in dit stuk de muziek langer wordt volgehouden dan in *Meneer, de zot en tkint*. Dus moeten we iets zoeken waardoor langere lijnen kunnen gemaakt worden, maar het toch aangenaam merkwaardig blijft. Ik wil dat er geheimen in de uitvoering zitten, dat je bijvoorbeeld niet meer weet welk instrument welke bepaalde klank maakt. Niet omdat het een chaotisch rommeltje is, maar omdat de accordeon en de cello of de accordeon en de gitaar of de accordeon en de tuba dezelfde klankkleur hebben. Het gaat er nu om, denk ik, vooral de uitvoering van de muziek te theataliseren. Niet door er theatraliteit op te plakken, maar door het musiceren an sich minder dienstbaar en meer present te maken. We zoeken daar samen naar.”

**Het is weinig gebruikelijk dat een theatermaker naast een componist zit tijdens het repetitieproces van een opera om het muziekmateriaal te ontwikkelen. Hoe verloopt die samenwerking?**

Walter Hus: “Toen ik aan *Titus Andonderonikustmijnklote* begon had ik de intentie om vanuit de repetities iets op te bouwen. Daarom heb ik een groep samengesteld met zes mensen bij wie diezelfde drang leeft. Maar toen heb ik paradoxaal genoeg in een week tijd het hele stuk geschreven, heel complex, met fugatische lijnen die door elkaar lopen en waarin er onder de zangpartij allerlei dingen gebeuren. Als het ware een compositie voor een symfonisch orkest, onmogelijk uit te voeren door die zes mensen. Maar ik geloofde heel sterk in mijn intuïtie. Gisteren zijn we voor de eerste keer aan de slag gegaan met het materiaal dat ik geschreven heb, op een totaal improvisatorische manier, maar met respect voor de structuur van het stuk. En voor het eerst voelde ik wat de reden kan geweest zijn om deze mensen bij elkaar te zetten. Plotseling ontstond er nieuwe muziek, klanken die ik graag zelf had geschreven, waar ik echt jaloers op ben. In die zin is samenwerken met Jan heel nuttig. We zijn met zes muzikale persoonlijkheden die a priori niets met elkaar te maken hebben, maar die een ding gemeen hebben, namelijk dat we vanuit het niets kunnen beginnen spelen. Bij dat soort improvisaties ontstaat er echter vaak een schematisme: je probeert een noemer te vinden waardoor je met elkaar kunt communiceren, en dat wordt al snel een schema waar je blijft inzitten. Door het feit dat Jan er bij is, kunnen we dat gevaar min of meer ontlopen.”

Jan Ritsema: “De techniek is een sfeer te creëren waarin we zoveel mogelijk naar mekaar toe kunnen fietsen zonder onszelf voor de gek te houden. Ik probeer voortdurend te voorkomen dat we onder dak zijn. Wat ik wil proberen is iedereen individueel voor elke noot verantwoordelijk te laten zijn, ervoor zorgen dat de mensen niet alleen maar een transportmiddel zijn voor de muziek. Ik zou graag willen dat je de verschillende

persoonlijkheden van de muzikanten ziet, net zoals dat het geval was bij het koor in *Meneer, de zot en tkint*. Wat we toen geprobeerd hebben met het koor, is om daar twaalf solisten van te maken, door de performancekwaliteiten van iedereen aan te spreken. Dat was niet evident, want koorleden horen per definitie onder te duiken in het collectieve. Deze keer zitten we met muzikanten die vastzitten aan instrumenten, wat opnieuw een hindernissenparcours is. Je kunt immers theateraal niet werken vanuit de normale referenties aan opera: het tragische van de situatie en het lyrische van de muziek. Maar dat doen we onszelf aan, en dat noodzaakt – en dat vind ik heel erg prettig – om een oplossing te vinden, die klopt met de tekst van Jan Decorte, de muziek van Walter en de performers. Dat is altijd het kunstje dat je moet uitvoeren: dat het klopt.”

Sally De Kunst

### **Titus Andonderonikustmijnklote**

Compositie: Walter Hus

Tekst: Jan Decorte

Regie: Jan Ritsema

Uitvoering: Walter Hus (piano & zang), Lode Vercampt (cello & zang), Philippe Thuriot (accordeon & zang), Lucie Grauman (zang), Charo Calvo (electronica & zang), Nele De Boos (gitaar & zang)

Productie: Het muziek Lod, Publiekstheater Gent & Happy New Ears

Coproductie: Festival van Vlaanderen met de steun van Kunstencentrum Limelight & Bloet vzw